

Turku³⁶⁵-hankkeen käsiyöteokset – leikkiä taiteen ja tilan rajoilla

RIINA LUNDMAN

Maantieteen ja geologian laitos, Turun yliopisto¹

Käsiyöperinne kehittyy ja elää jatkuvasti, kun käsitöihin ja niiden tekemiseen liittyvät arvot, tarpeet ja merkitykset muuttuvat yhteiskunnallisten ja kulttuuristen muutosten myötä. Vaikka käsiyötä koetaan edelleen lähinnä yksityiseksi ja yksinäiseksi toiminnaksi, käsitöitä tuodaan nykyään näkyväksi myös julkiseen tilaan. Käsin tekemiseen on tullut mukaan tapoja, joilla voidaan rikkoa yksityisyyden rajoja (Raunio 2009). Käsitöiden tekemisessä ei ole enää – jos pitkään aikaan on ollutkaan – kyse pelkästään kotona tehtävien käyttöesineiden valmistuksesta, elannon hankinnasta tai henkilökohtaisesta harrastuksesta. Raja yksityisen ja julkisen käsiyötoiminnan on alkanut hämärtyä. Tämä heijastuu yksityiseen ja julkiseen tilankäyttöön. Käsiyöblogit esittelevät käsiyöharrastajien tuoksia internetin virtuaalitulissa, ompeluseuroja koontuu kahviloissa ja värikkäät neulegraffitit ovat ilmestyneet kaupunkitilaan maalattujen seinägraffitien rinnalle. Raja käsiyön ja korkeataiteen väliltä on murtunut (Ihatsu 2006: 23–25; Buszek 2011), kun kotoinen käsiyö on tuotu osaksi nykytaidetta ja julkisen taiteen kautta myös osaksi kaupunkia.

Käsiyö rajoja ylittävänä toimintana antaa mahdollisuuden tarkastella käsitöitä tilallisena ilmiönä, joskin tutkimuskohteena aihe on melko marginaalinen. Tutkin katsauksessani neljää tapausta, joissa on yhdistetty perinteisiä käsiyömenetelmiä ja niin sanotun ”uuden julkisen taiteen” (*new genre public art*) (Lacy 1995) käytäntöjä. Tarkastelen neljää Turku³⁶⁵-kaupunkitaidehankkeen yhteydessä toteutettua tekstiilikäsiyöteosta, jotka olivat esillä Turussa kesällä 2011. Analysoin teoksia Christena Nippert-Engin (2005) esittelemän *raja-leikki*-käsitteen (*boundary play*) kautta. Raja-leikillä tarkoitetaan hivin vuoksi tapahtuvaa kulttuuristen kategorioiden näkyvää ja mielikuvituskellista manipulointia. Nippert-Eng pohtii raja-leikin merkitystä lähinnä symbolisten ja kognitiivisten kategorioiden yhteydessä, mutta näkökulmaa voidaan soveltaa muunkin tyyppisten rajojen tutkimuksessa. Tarkastelen sekä käsitteellisiä että tilallisia rajoja (ks. Schimanski & Wolfe

2007: 12–15), jotka liittyvät julkisen ja yksityisen väliseen kahtiajakoon. Tutkin empiirisesti, millä tavalla julkisuudella ja yksityisyydellä leikiteltiin Turku³⁶⁵-käsiyöteoksissa, ja miten samalla kyseenalaistettu käsiyön ja taiteen sekä kodin ja julkisen tilan vakiintuneita rajoja.

Käsitteiden välistä jyrkkää vastakkainasettelua on kritisoitu erityisesti jälkistrukturalistisessa ja dekonstruktiiivisessa tutkimuksessa (ks. Kymäläinen 2005). Siten myös julkisen ja yksityisen väliseen jaotteluun on suhtauduttava kriittisesti. Jako julkiseen ja yksityiseen on kuitenkin juurtunut niin syvälle länsimaiseen ja moderniin ajatteluun, että kategoriat tarjoavat mielenkiintoisen mahdollisuuden rajoilla leikittelyyn. Pohdin julkisen ja yksityisen välistä suhdetta ensisijaisesti *näkyvyyden* (*visibility*) näkökulmasta (Weintraub 1997: 5). Tällöin julkisella tarkoitetaan jotain avointa, paljastettua ja saavutettavaa, kun taas yksityinen on jotain piilossa olevaa ja syrjään vetäytyntä. Sovellan ajatusta tilallisesti asettamalla rinnakkain kaupungin julkisen tilan sekä kodin yksityisen ympäristön. Lisäksi lähestyn tutkimusaiheittani *yhteisöllisyyden* (*collectivity*) näkökulmasta, jolloin vastakkain ovat julkinen yhteisiä päämääriä koskevana toimintana ja yksityinen henkilökohtaisena ja omaa etua edistävänä käytäntönä (Weintraub 1997: 5).

Turku³⁶⁵-kaupunkitaidehankkeen käsiyöteokset

Tutkimani käsiyötaideteokset olivat osa Turku³⁶⁵-kaupunkitaidehanketta, joka kuului Turun kulttuuripääkaupunkivuoden ohjelmaan. Turku³⁶⁵-hankkeessa tehtiin useita erilaisia yhteisöllisesti toteutettuja taideteoksia Turun keskustassa ja lähialueilla vuoden 2011 aikana. Teosten toteutustavat vaihtelivat esityksellisistä performansseista paikkasidonnaisiin installaatioihin ja pieniin kaupunkitilan interventioihin. Hankkeen teokset oli käsi kirjoittanut ja konseptoinut taiteilija Meiju Niskala. Suuressa osassa teoksia toteuttajina toimivat erilaiset turkulaiset ryhmät ja yksityishenkilöt, joita hankkeen tuotantotiimi ohjasi.

¹ E-mail: <rlund@utu.fi>

Keräsin aineistoa Turku³⁶⁵-hankkeesta osallistuvan havainnoinnin ja haastattelujen avulla. Lisäksi hankkeen kotisivuille oli arkistoitu kattavasti teosten toteutukseen liittyntä kuva- ja tekstimateriaalia, jota käytin täydentävänä aineistona (ks. Turku³⁶⁵ 2011). Kymmenien teosten joukosta valitsin tarkastelun kohteeksi neljä tekstiilikäsityönä toteutettua julkista installaatiota, joihin liittyi tutkimusteemani kannalta mielenkiintoisia erityispiirteitä. Valitsemissani taideteoksissa yhdistyivät tutut käsityömenetelmät, tekstiilimateriaalien pehmeys sekä käsityötaitoon, kotitalouteen ja esineiden käyttöarvoon liitettävät mielikuvat. Teokset oli valmistettu neulomalla, kutomalla, virkkaamalla ja ompelemalla, eli menetelmillä jotka perinteisesti ovat kuuluneet naisten kotitöiden ja harrastusten piiriin. Turku³⁶⁵:n käsityöteoksissa oli siten epäsuorasti nähtävissä myös feministinen lähtökohta, kun käsityömenetelmillä tehdyt ja julkisuuteen tuodut tekstiilitaideteokset loivat kaupunkiin feminiinisiä tiloja. Vastaavanlaista naisuutta korostavaa emansipatorista ajattelua on hyödynnetty esimerkiksi 1970-luvun radikaalissa käsityötaiteessa (vrt. Parker 2010). Tuolloin monet feministisen taidesuuntauksen edustajat käyttivät teoksissaan monenlaisia käsityötekniikoita ja ottivat töillään kantaa naisen asemaan yhteiskunnassa ja taidemaailmassa (Parker 2010: xiii–xvii, 205–211). Vaikka toiminnan poliittisuus on sittemmin hiipunut, muodosti feministinen taide perustan nykyiselle käsityötaiteelle sekä käsitöitä ja aktivismia yhdistelevälle ”craftivismille” (Parker 2010: xvii; Greer 2011).

Sukupuolittuneiden merkitysten rinnalla Turku³⁶⁵-hankkeen käsityöteoksissa kiinnostivat teosten materiaallinen ulottuvuus ja dynamiikka. Pohdin esimerkkien kautta, miten teosten tai niiden osien konkreettinen *matka* yksityisen ja julkisen tilan välillä vaihteli kunkin teoksen ”elämänkaaren” varrella. Luke Dickens (2008) on soveltanut matkan (*journey*) ideaa tutkiessaan katu- taiteilija Banksyn *Peckham Rock* -teoksen kulkeutumista paikasta, tilanteesta ja kontekstista toiseen. Matkan kuvailemisessa on kyse tilallisuudesta tarkastelusta, jossa kerrotaan tarinaa taideteoksen vaiheista ja pohditaan taiteen ja tilan välistä suhdetta (ks. Dickens 2008: 477). Tällainen narratiivinen lähestymistapa sopii hyvin uuden julkisen taiteen tarkasteluun, koska tutkijan huomio ei kiinnity pelkästään valmiiseen lopputuotokseen vaan taideteoksen koko tuotantoprosessiin ja elinkaareen.

Esittelen Turku³⁶⁵-hankkeen esimerkkien avulla, millaisia tilallisia kohtaamisia ja törmäyksiä tapahtui käsityöteosten matkan varrella, ja miten nämä usein pienetkin tapahtumat ja merkitykset

vaikuttivat julkisen ja yksityisen tilan väliseen suhteeseen. Teoreettisena lähtökohtanani on Jeff Weintraubin (1997: 34) ajatus siitä, että raja julkisen ja yksityisen välillä vaatii pikemmin monitkaistamista kuin yksinkertaistamista.

Jokirannan torkkutyynt

Ensimmäisenä Turku³⁶⁵-hankkeen käsityöteoksista toteutui torkkutyyntinstallaatio, joka oli esillä Aurajoen ja Salonjoen rantapenkeillä viikon verran kesäkuussa 2011. Installaatioon kuuluneet värikkäät tyynt oli valmistettu työttömien tekstiili- ja taidepajassa tilkkutyömenetelmällä. Teoksen taustalla oli ajatus siitä, että työttömät voivat tehdä jotain toisille ihmisille, joilla on myös aikaa odottaa ja oleskella. Näin julkiseen tilaan tuotiin idea hetkellisestä pysähtymisestä ja elämän tahdin hidastamisesta.

Turkuun ommeltiin 100 ja Saloon 20 tyyntä, jotka kiinnitettiin paikalleen jokirannan penkeihin aamuisin ja kerättiin yöksi pois. Tyyntyn kääntöpuolelle oli painettu käyttöohjeet, joissa kannustettiin torkkumaan eri puolilla kaupunkia. Viikon jälkeen yksityiset ihmiset saattoivat lunastaa tyynt itselleen täyttämällä hakemuksen, jossa he kertoivat miten ja missä aikoivat tyyntä käyttää. Uudet omistajat valokuvattiin tyyntjensä kanssa, ja kuvista laadittiin kuvagalleria Turku³⁶⁵-hankkeen internetsivuille. Tämän jälkeen tyynt päättyivät ihmisten koteihin käyttötekstiileiksi. Näin torkkutyyntyn matkasivat julkisesta ja yhteisestä käytöstä yksityiseen omistukseen, ja niistä jäi myös jälki hankkeen kotisivuille. Ajatus tyyntjen lahjoittamisesta kaupunkilaisille ei kuitenkaan toteutunut suunnitelmien mukaisesti, sillä suuri osa tyyntistä otettiin omaan käyttöön luvatta jo ennen virallista tyyntjen luovutusta. Viikon aikana Turussa hävisi lähes puolet penkkeihin kiinnitetystä tyyntistä.

Torkkutyyntjen kohdalla rajaleikin idea toteutui siinä, miten taiteen ja käsityön merkitykset liittyyvät keskenään ainakin hetkellisesti. Vaikka yksittäisiä tyyntjä oli vaikea mieltää taiteeksi ja niissä korostui esineiden käyttötarkoitus, kokonaisuutena useista tyyntistä koostuva installaatio otti kantaa kaupunkitilan käyttöön taiteen keinoin. Kannustamalla nukkumaan julkisella paikalla tyynt toivat normaalisti kotiin liitettävän toiminnan julkiseen tilaan. Teosta voidaan pitää myös provosoivana, jos sitä peilataan keskusteluun kodittomien tai päihderiippuvaisten oleilusta julkisilla paikoilla. Samaan aikaan kun taide kannusti turkulaisia ja salolaisia pysähtymään hetkeksi, suunniteltiin Helsinkiin ja Tampereelle penkkejä, jotka vaikeuttavat nukkumista ja ”juopporemien” oles-

Kuva 1. Pallivahan pitsihuntu. Teoksen avajaisissa esiintyi harpisti David Rastas. (Kuva: Riina Lundman, 07/11)

kelua penkkien luona (Jokinen 2011; Rämö 2011). Vaikka Turku³⁶⁵-hankkeen tyyntyteosta ei alun perin tarkoitettu kriittiseksi kannanotoksi asunnottomien tai alkoholistien asemaan, teoksen merkitys laajenee, kun sen kautta pohditaan eri ihmisryhmien oikeutta julkiseen kaupunkitilaan (ks. Mitchell 2003). Tyyntyteos korosti rajaa sen välillä, millainen (tai kenen) oleminen on sallittua kaupungissa ja millainen (tai kenen) oleminen ei ole. Kaupunkitilaa voi tuskin kutsua julkiseksi, avoimeksi tai yhteiseksi, jos sieltä pyritään sulkemaan pois epätoivotut henkilöt.

Pallivahan pitsihuntu

Turku³⁶⁵-hankkeen toisena käsityöteoksena toteutettiin paikkasidonnainen taideteos Pallivahan asuinalueella sijaitsevaan metsään. Kyseessä oli suuri pitsipeitto, jolla verhoiltiin metsässä oleva siirtolohkare kaupunkilaisten retkeilykohteeksi (kuva 1). Teos valmistettiin ompelemalla yhteen pieniä virkattuja pitsiliinoja yhdeksi suureksi peitoksi. Kaupunkilaiset saivat lahjoittaa pitsejä Turku³⁶⁵-hankkeelle, joskin suurin osa materiaalista saatiin kirpputoreilta ja lajittelukeskuksista eri puolilta Suomea. Pitsiteoksessa toteutui konkreettisesti kotoisan käsityön matka taiteeksi, sillä materiaalina käytettiin satoja yksilöllisiä kierrätyspitsejä, jotka liitettiin osaksi yhteisöllistä taideteosta. Yksityisen ja julkisen tilan välinen raja ylittyi teoksessa, kun pitsit tuotiin kodeista julkiseen tilaan yleisön nähtäväksi. Toisaalta pitsiteoksen matka voitiin rin-

nastaa myös teolliseen tuotantoprosessiin, koska teoksen raaka-aineena olleiden yksittäisten pitsiliinojen tekijät jäivät tuntemattomiksi samalla tavalla kuin tehtaiden työntekijät. Lopullisen kunnian teoksesta sai tuotemerkki eli Turku³⁶⁵-hanke, vaikka materiaalin tuotantoon oli käytetty anonyymien henkilöiden tuhansia työtunteja.

Pitsipeiton ideana oli houkutelua ihmisiä vierailemaan ja oleskelemaan perinteiselle kokoontumispaikalle, jollaisena Pallivahan kivi tarinoiden mukaan on aiemmin toiminut. Teos onnistui tavoitteessaan, sillä avajaisissa oli läsnä kymmeniä ihmisiä nauttimassa piknik-eväitä. Teoksen yhteydessä olleeseen vieraskirjaan jätettiin kuukauden aikana yli tuhat viestiä, vaikka teos sijaitsi syrjässä kaupungin keskustasta. Pitsiteos myös laajeni yllättäen, kun joku tai jotkut liittivät valmiiseen teokseen omia pitsialusvaatteitaan. Käsityöteos inspiroi katsojia osallistumaan yhteisen tilan tuottamiseen omaehtoisesti ja humoristisesti. Pitsiteos tuotti siten hetkellisesti julkista tilaa sekä käsitteen näkyvässä että yhteisöllisessä mielessä.

Julkista tilaa voi tässä yhteydessä tarkastella näkökulmasta, jota Weintraub (1997: 16–27) kutsuu sosiaaliseksi lähestymistavaksi, ja josta keskeisimpiä esimerkkejä ovat Jane Jacobsin (1992) ajatukset elävämmästä ja yhteisöllisestä kaupunkitilasta. Pallivahassa julkisen tilan sosiaalisuus poikkesi kuitenkin Jacobsin kuvailemasta kaupunkitilan sosiaalisuudesta, koska teos sijaitsi rauhallisessa paikassa kaupungin keskustan ulkopuolella. Pallivahan pitsiteoksen kohdalla ei ilmennyt

sosiaaliselle kaupunkitilalle tyypillistä sattumanvaraisuutta, koska teoksen syrjäiselle tapahtumapaikalle piti osata mennä suunnitelmallisesti. Kuitenkin pitsiteos loi metsään mielenkiintoisen kohtaamispaikan, eräänlaisen ympäristöstä ja ajasta irrottautuvan *leikkipiirin* (*magic circle*, ks. Huizinga 1941), jossa eivät kohdanneet pelkästään ihmiset vaan jossa leikkivät keskenään myös kaupunki ja luonto, kivi ja kangas, käsityö ja taide – sekä julkinen ja yksityinen.

Paratimatto joutomaalle

Yksi Turku³⁶⁵-hankkeen suurimmista tuotannoista oli Kakolanmäelle levitetty 420 metriä pitkä punainen räsymatto, jonka kutomiseen osallistui yli tuhat henkilöä kevään 2011 aikana. Toisin kuin pitsiliinon virkkaajien kohdalla, matonkutojien nimet lueteltiin teoksen nimikyltissä eli tekijät eivät jääneet tuntemattomiksi. Matto oli esillä Kakolan vankila-alueella lähes kuukauden, ja se ehti kokea tuona aikana maton koko elinkaaren. Ulkotilassa ollut matto muuttui pikku hiljaa huonokuntoiseksi, ja lopuksi suurin osa siitä piti heittää pois.

Mattoteoksessa leikittiin kodin ja julkisen tilan kategorioilla tuomalla ulkoilmaan ja yhteiseen käyttöön kodin tavallinen käyttöesine ja laajentamalla sen mittasuhteet tilataideteokseksi. Käsitteellisellä tasolla teoksen matka suuntautui yksityisestä julkiseen, vaikka maton konkreettinen matka päättyikin kaatopaikalle. Teos valmistettiin monien yksittäisten ihmisten yhteistyön tuloksena, joten koko prosessissa korostui yhteisöllisyyden teema. Teoksen tarkoituksena oli tutustuttaa kaupunkilaiset Kakolanmäkeen, jota entisenä vankila-alueena ei ole juurikaan käytetty virkistytymisalueena. Näin matto myös loi uutta julkista ja yhteistä tilaa.

Mattoteoksessa korostuivat muita tarkastelemiani teoksia selvemmin taiteen ja käsityön merkityserot, jotka tulivat ilmi ristiriitoina taideteoksen esteettisyyden ja käsityöesineeltä odotetun käyttöfunktion välillä. Taiteen ja käsityön perinteistä rajaa ei onnistuttu täysin hälventämään. Esimerkiksi erästä teoksen toteuttajaa jäi harmitamaan huonoon kuntoon menneen maton poistaminen. Teos tosin videoitiin Turku³⁶⁵-hankkeen internetsivuille, jossa paraatimaton saattoi jälkikäteen kulkea päästä päähän virtuaalisesti. Kysymys väliaikaisen ympäristötaideteoksen sijainnista, dokumentaatiosta ja olemisen tapahtumasta (ks. Johansson 2004) sai uuden ulottuvuuden, kun käsityönä tehdyn taideteoksen esittäminen virtuaalisesti ei vastannut käsityöesineeltä toivottua käyttöarvoa. Virtuaalisella matolla oli lähinnä esteettistä ja dokumentaarista merkitystä,

koska sitä ei voinut käyttää samalla tavoin konkreettisesti kuin tavallista mattoa. Virtuaalimatosta puuttui myös kosketuksen tuoma henkilökohtainen tuntokokemus, jollainen syntyi aitoa mattoa pitkin kuljettaessa.

Neulottu näköala

Viimeisenä Turku³⁶⁵-hankkeen käsityöteoksista tarkastelen 65 metriä pitkää neulegraffitia, joka oli esillä Vartiovuorenmäen näköalatasanteella. Neuleteoksen värit oli valittu näköalapaikan edessä aukeavasta Turun kaupunkimaisemasta. Kyseisen teoksen matka ei ollut muihin hankkeen käsityöteoksiin verrattuna kovinkaan monitahoinen, koska neuletyö toteutettiin varta vasten omalle paikalleen neulekoneella ompelemalla. Reitin varrella tapahtui kuitenkin törmäys katutaideteoksen kanssa, minkä seurauksena Turku³⁶⁵-hankkeen neulottu näköala ennemminkin ylläpiti kuin ylitti taiteen rajoja.

Neulotun näköalan idea ja toteutustapa olivat peräisin epäviralliseksi katukulttuuriksi mielletystä neulegraffiti-ilmiöstä, jossa anonyymit tekijät jättävät neulomiaan koristeita julkiseen tilaan. Turku³⁶⁵-hankkeen neulottu näköalaa poikkesi kuitenkin katutaiteesta, koska kyseessä oli luvanvarainen taideteos, jonka sisältö ja tekijä oli kerrottu teoksen vieressä olleessa infotaulussa. Taideteoksessa erkaannuttiin tietoisesti epävirallisesta katuilmiöstä, ja sen kautta esiteltiin neulegraffitin ideaa laajalle yleisölle. Epävirallinen kulttuuri asetettiin siten legitimoidun luovuuden piiriin (vrt. Cresswell 1996), ja yleisö saattoi tutustua kadulta tuttuun ilmiöön turvallisesti taiteen kautta. Raja virallisen ja epävirallisen kulttuurin välillä korostui, kun neule ajautui pieneen tilalliseen törmäykseen ”aidon” neulegraffitin kanssa. Ennen Turku³⁶⁵-hankkeen neuleteosta Vartiovuoren näköalapaikalla olevassa valopylväässä oli kiinni noin 20 senttimetriä korkea neulegraffiti (kuva 2), joka poistettiin paikaltaan esteettisistä syistä, kun Turku³⁶⁵:n neuleteos kiinnitettiin näköalatasanteen kaiteeseen.

Epävirallisen ja nimettömän neulegraffitin poistaminen katukuvasta julkisen taiteen tieltä johdattelee pohtimaan laajemminkin kaupunkitilan, julkisuuden ja yksityisyyden merkityksiä. Onko kaupunkitila julkista, avointa ja yhteistä tilaa silloin kun kuka tahansa kaupunkilainen voi käyttää tilaa kuin omaansa vai silloin kun esimerkiksi kaupunkitapahtumissa tuotetaan tilaa laajalle mutta määrittelemättömälle yleisölle? Kysymyksen kautta voidaan haastaa julkisen ja yksityisen välisen jaon perinteistä logiikkaa, koska ”suurta yleisöä” varten tarkoitetuissa julkisen tilan tapahtu-

Kuva 2. Neulotun näköalan paikalta poistettu neulegraffiti. (Kuva: Riina Lundman, 06/11)

missä saatetaan joutua rajaamaan pois vääränlaisiksi miellettyä tai väärässä paikassa olevaa toimintaa. Julkinen ei tällöin näyttäydy enää *yhteisenä* asiana, vaan tapahtumajärjestäjien tulkintana yhteisestä tilasta. Katutaiteen kohdalla voidaan pohtia, onko oikeutettua jättää henkilökohtainen jälki julkiseksi miellettyyn tilaan, ja miten tällöin määritellään (ja kuka määrittelee) oikeutetun toiminnan rajat. Vaikka alkuperäisen neulegraffin poistaminen virallisen ja julkiseksi tarkoitettun neuleteoksen tieltä oli vain pieni yksityiskohta Turku³⁶⁵-hankkeessa, se ilmensi rajoilla leikkimisen vaikeutta ja tilallisiin merkityksiin liittyviä ristiriitoja. Neulotun näköalan kohdalla virallinen taide supisti katukulttuurin mahdollisuuksia ja tilan epävirallista käyttöä kaupungissa.

Rajaleikkiä

Kaupunkitaiteen kautta on mahdollista luoda uudenlaisia välineitä tilan, taiteen ja yleisön väliseen suhteen tarkasteluun (vrt. Lacy 1995) sekä kyseenalaistaa perinteisiä näkemyksiä kaupungista ja taiteesta. Turku³⁶⁵-hankkeen käsityöteoksissa tuotet-

tiin uusia kaupunkiin liittyviä näkökulmia leikkitelemällä erilaisilla tilallisilla ja käsitteellisillä kategorioilla ja niiden rajoilla. Rajaleikki kävi kenties selkeimmin ilmi teosten konkreettisessa ja näkyvässä matkassa kodin ja julkisen tilan välillä. Teoksissa kyseenalaistettiin totunnaisia yksityisyyden ja julkisuuden rajoja, joskin kategorioiden välinen suhde vaihteli teosten välillä ja sisällä prosessin eri vaiheissa. Käsityömenetelmien tuttuus ja kodikkuus helpottivat rajaleikin mahdollisuuksia. Toisaalta käsityöt ja niihin liitetyt mielikuvat myös ylläpitivät perinteisiä rajoja. Virallisen ja epävirallisen taiteen välinen suhde osoittautui ongelmalliseksi joissain tapauksissa. Osa kategorioiden välisistä rajoista pysyi jäykkinä ja muuttumattomina, ja pohdittavaksi jääkin, tapahtuiko Turku³⁶⁵-teosten vaikutuksesta todellista rajojen ylittämistä tai rikkomista. Toisaalta voi olla kohtuutonta odottaa julkisen taiteen rikkovan kaupunkitilaan liittyviä rajoja, jos rajoja pitävät samaan aikaan yllä monenlaiset vakiintuneet käsitykset, normatiiviset käytännöt tai sosiaalisen kontrollin muodot. Tällöin taide voi pikemminkin osoittaa rajausten ja ulossulkeamisen olemassaoloa ja siten kyseenalaistaa tilaan ja vallankäyttöön liittyviä epäkohtia, kuten torkkutyynyinstallaatio epäsuorasti osoitti.

Ongelmista huolimatta kaikissa Turku³⁶⁵-hankkeen käsityöteoksissa onnistuttiin leikkimään kaupunkitilan fyysisillä ja käsitteellisillä rajoilla ainakin väliaikaisesti. Rajan hetkellinen joustaminen ei kuitenkaan vielä tarkoittanut jaotteluiden pysyvää poistumista. Alastair Hannayn (2005) mukaan nykyisessä yhteiskunnassa ihminen pysyttelee yksityisyytensä piirissä myös ollessaan julkisessa tilassa. Julkinen tila sekä fyysisenä että abstraktina paikkana on vain leikkikenttä, johon voidaan hetkellisesti paeta yksityisen kodin tylsyydestä, mutta julkisesta tilasta tulee tällöin vain yksityisen piirin laajennos (Hannay 2005: 78). Tällaisessa tapauksessa julkisen ja yksityisen tilan välinen raja näyttäytyy elastisena, eli tilanne palautuu takaisin alkuperäiseen olomuotoonsa kun tilanteeseen kohdistuva jännite poistuu. Turku³⁶⁵-hankkeen käsityöteokset olivat luonteeltaan väliaikaisia, ja vaikka niissä onnistuttiin luomaan hetkellisesti julkisempaa ja sosiaalisempaa kaupunkitilaa, teosten vaikutus ympäristöön hävinnee pikku hiljaa. Toisaalta taideteosten dokumentointi auttaa säilyttämään tapahtumien muistoja. Kaikki Turku³⁶⁵-teokset taltioitiin hankkeen kotisivuille, josta niiden matkaa oli mahdollista seurata virtuaalisesti myös esilläolon jälkeen. Virtuaalisuus loi teoksille ja tapahtumapaikoille myös uusia merkityksiä.

Turku³⁶⁵-hankkeessa tapahtui myös todellisia rajojen ylittämisiä. Erilaiset kategoriat kietoutuiv-

vat yhteen ja muodostivat tila-ajan, jossa olivat samaan aikaan läsnä niin julkinen ja yksityinen kuin yhteinen ja henkilökohtainenkin tila. Näitä hetkiä Niskala kutsui osuvasti ”arjen nyrjähdyksiksi” (Turku³⁶⁵ 2011), ja monet niistä liittyivät laajemminkin kaupunkitaiteen mahdollisuuksiin. Mielenkiintoisimpia tapauksia Turku³⁶⁵-hankkeessa olivat tilanteet, joissa ohikulkijat ja tuntemattomat kaupunkilaiset osallistuivat taideprosessiin yllättävillä ja ennakoimattomilla tavoilla. Omien alusvaatteiden lisääminen julkiseen pitsitaideteokseen sekä torkkutyynyjen varastaminen olivat esimerkkejä siitä, miten ihmiset rikkoivat omia yksityisyytensä rajoja ja uskalsivat ottaa julkisen tilan ja taiteen omaan käyttöönsä. Kaupunkitila näyttäytyi hetkellisesti rajaamattomana ja avoimena tilana. Samalla Turku³⁶⁵-hanke osoitti osittain sattumaltakin, että kaupunkitila ei ole (eikä saa olla) suljettu galleriamainen ”valkoinen kuutio”. Julkiseen tilaan tuotuihin taideteoksiin kohdistuu aina riskejä ja mahdollisuuksia, ja teokset myös tuottavat moniulotteista ja vuorovaikutteista tilaa. Parhaimmillaan uusi julkinen kaupunkitaideteos voikin luoda kohtaamisia ja törmäyksiä erilaisten ihmisten, käyttäntöjen ja merkitysten välillä, jolloin myös kaupunkitila osoittaa avoimuutensa kaikessa moninaisuudessaan.

Kiitokset

Teksti on kirjoitettu osana Street Life -hanketta, jossa on tutkittu Turun kulttuuripääkaupunkivuoden tapahtumien heijastumista Turun katuelämään. Tutkimuksen on rahoittanut Turku 2011 -säätiö.

KIRJALLISUUS

- Buszek, M. E. (2011; toim.). *Extra/ordinary*. 306 s. Duke University Press, Durham.
- Cresswell, T. (1996). *In place / out of place*. 201 s. Minnesota Press, Minneapolis.
- Dickens, L. (2008). Placing post-graffiti: the journey of the Peckham Rock. *Cultural Geographies* 15: 4, 471–496.
- Greer, B. (2011). Craftivist history. *Teoksessa* Buszek, M. E. (toim.): *Extra/ordinary*, 175–183. Duke University Press, Durham.
- Hannay, A. (2005). *On the public*. 145 s. Routledge, London.
- Huizinga, J. (1947). *Leikkivä ihminen*. 295 s. WSOY, Helsinki.
- Ihatsu, A.-M. (2006). Käsityö – Uusiutuva luonnonvara. *Teoksessa* Kaukinen, L. & M. Collanus (toim.): *Tekstejä ja kangastuksia*, 19–30. Akatiimi, Hamina.
- Jacobs, J. (1992). *Death and life of great American cities*. 458 s. Vintage Books, New York.
- Johansson, H. (2004). *Maataidetta jäljittämässä*. 351 s. Like, Helsinki.
- Jokinen, J. (2011). Juopot halutaan pois penkeiltä. Vartti-verkkolehti. 4.11.2011. <omakaupunki.hs.fi>
- Kymäläinen, P. (2005). Geographies in writing. Reimagining place. *Nordia Geographical Publications* 34: 3. 218 s.
- Lacy, S. (1995; toim.). *Mapping the terrain*. 293 s. Bay Press, Seattle.
- Mitchell, D. (2003). *The right to the city*. 270 s. Guilford Press, New York.
- Nippert-Eng, C. (2005). Boundary play. *Space and Culture* 8: 3, 302–324.
- Parker, R. (2010). *The subversive stitch*. 247 s. I.B. Tauris, London.
- Raunio, A.-M. (2009). Rajaton ja rajallinen käsityö. *Teoksessa* Koskenniemi-Sivonen, R., A.-M. Raunio & M. Luutonen (toim.): *Näkökulmia käsityön ja käsityön opetuksen tutkimukseen. Kotitalous- ja käsityötieteiden laitoksen työpapereita* 2, 25–26.
- Rämö, M. (2011). Kävelykadulle uudet penkit, joihin juopporemmit eivät mahdu. *Tamperelainen* 16.11.2011.
- Schimanski, J. & S. Wolfe (2007). Entry points: an introduction. *Teoksessa* Schimanski, J. & S. Wolfe (toim.): *Border poetics de-limited*, 9–26. Wehrhahn Verlag, Hannover.
- Turku³⁶⁵ (2011). Turku365 – Vuosi arjen löytöretkeilyä. 20.9.2011. <www.turku365.fi>
- Weintraub, J. (1997). The theory and politics of the public/private distinction. *Teoksessa* Weintraub, J. & K. Kumar (toim.): *Public and private in thought and practice*, 1–39. University of Chicago Press, Chicago.